

УДК 342.9.03:343.82

DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2025.3.13>**Л. В. Шестак**

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного та конституційного права
Навчально-наукового інституту права, правоохоронної діяльності та психології
Пенітенціарної академії України
ORCID: orcid.org/0000-0003-4958-0838

ОКРЕМІ НЕДОЛІКИ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА СТ. 188 КОДЕКСУ УКРАЇНИ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

У статті здійснено аналіз проблем застосування заходів адміністративної відповідальності за незаконну передачу заборонених предметів особам, які перебувають у слідчих ізоляторах та установах виконання покарань України, що регламентується статтею 188 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Автор вказує, що передбачена Кодексом адміністративна відповідальність за такі правопорушення є недостатньою, а заходи, що застосовуються, не стримують правопорушників.

Автор виокремлює недоліки чинної норми, зокрема, відсутність чіткої класифікації заборонених предметів, а також недиференційованість відповідальності залежно від суб'єкта правопорушення. Крім того, вказується на необхідність диференціації покарань залежно від форми вини, обставин вчинення правопорушення та кількісних характеристик заборонених предметів.

Автор відзначає відсутність відповідальності для персоналу установ, що відповідає за контроль за передачею, а також порушення, що вчиняються з корупційними мотивами. В результаті, пропонується внести зміни до статті 188 КУпАП, розділивши її на кілька частин та уточнивши види покарань, щоб забезпечити справедливість і невідворотність адміністративної відповідальності.

У висновках автор пропонує власну редакцію ст. 188 КУпАП, в якій має бути уточнено перелік та кількість заборонених предметів, засобів та речовин, передача яких в установи виконання покарань та слідчі ізолятори Державної кримінально-виконавчої служби України заборонена; відповідальність має диференціюватися залежно від суб'єкта вчинення правопорушення та з урахуванням кваліфікуючих ознак і ознак, які обтяжують адміністративну відповідальність. На думку автора відповідні зміни сприятимуть підвищенню ефективності контролю за порядком у слідчих ізоляторах та установах виконання покарань, а також запобіганню правопорушенням у цій сфері.

Ключові слова: персонал, адміністративна відповідальність, Державна кримінально-виконавча служба України, установи виконання покарань, слідчі ізолятори, корупція, правопорушення.

Постановка проблеми. Кодексом України про адміністративні правопорушення (ст. 188) передбачено застосування заходів адміністративної відповідальності за незаконну передачу заборонених предметів особам, яких тримають у слідчих ізоляторах, установах виконання покарань [1]. Актуальність адміністративної відповідальності за вказане протиправне діяння є незаперечною, оскільки діяльність

зазначених установ направлена на перевиховання та виправлення осіб, які допустили прояви протиправної поведінки, що посягають на охоронювані права та інтереси інших учасників правовідносин та переслідується в порядку кримінальних проваджень. Проте таке виправлення можливе лише за умови недопущення порушень з боку персоналу відповідних установ та інших осіб, які комунікують із

засудженими. Інакше нівелюється власне покарання, а процес перевиховання особи, яка перебуває в конфлікті із законом, не досягає поставлених цілей.

Аналіз останні досліджень і публікацій. Питання адміністративної відповідальності за незаконну передачу заборонених предметів в установи виконання покарань та слідчі ізолятори майже не досліджувалося у вітчизняній правовій науці. Окремі аспекти відповідальності персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України (ДКВС) піднімали у своїх працях Конstantінов С.Ф., Копотун І.М., Пузиревський М.М. Але їх роботи були здебільшого спрямовані на дослідження корупційної складової в діяльності персоналу ДКВС та застосування заходів юридичної відповідальності за протиправні прояви, пов'язані з корупцією.

Мета статті – виокремлення недоліків правового регулювання застосування заходів адміністративної відповідальності за незаконну передачу заборонених предметів особам, які утримуються в слідчих ізоляторах, установах виконання покарань та визначення шляхів їх виправлення.

Виклад основного матеріалу. Одним з видів порушень, які можуть бути вчинені на території слідчих ізоляторів (далі за текстом – СІЗО), установ виконання покарань (далі за текстом – УВП) Державної кримінально-виконавчої служби України є незаконна передача заборонених предметів особам, які перебувають у слідчих ізоляторах чи установах виконання покарань, передбачена ст. 188 КУпАП [1]. Наразі це одна з багатьох норм Кодексу, зміст якої, попри важливість, не переглядався роками. Відтак її положення не відповідають вимогам часу та фактично не стримують персонал установ Державної кримінально-виконавчої служби чи інших осіб вчиняти назване порушення, тим більше, що заходи адміністративної відповідальності за його вчинення є незначними, а виявлення фактів відповідних проявів не є гарантованим.

Наразі статтею 188 КУпАП передбачається відповідальність за приховану від огляду передачу або спробу передачі будь-яким способом особам, яких три-

мають у слідчих ізоляторах, установах виконання покарань, алкогольних напоїв, лікарських та інших засобів, що викликають одурманювання, а так само інших заборонених для передачі предметів та дозволяє застосувати покарання у вигляді попередження або накладення штрафу від п'ятнадцяти до двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією заборонених предметів [1]. Аналіз зазначених положень дозволяє виокремити наступні недоліки правового регулювання адміністративної відповідальності за вказане правопорушення:

1. Власне назва вказаної норми передбачає відповідальність за незаконну передачу заборонених предметів особам, яких тримають у СІЗО, УВП. Але таке звучання є, щонайменше, нелогічним, адже передача заборонених предметів у відповідні установи законною апріорі бути не може. Крім того, з урахуванням євроінтеграційного курсу України доречно говорити не про осіб, яких *тримають*, а про осіб, які *перебувають* або *утримуються* у слідчих ізоляторах чи установах виконання покарань Державної кримінально-виконавчої служби України.

2. Названою нормою передбачено відповідальність за передачу або спробу передачі заборонених предметів. Якщо факт спроби передачі виявляється під час перевірки вмісту передаваних предметів чи речовин, то передача заборонених предметів як факт, що відбувся і який підлягає доведенню у встановленому законом порядку. Це означає, що повинні бути встановлені особи, які у вміст посилки, бандеролі чи іншої передачі поклали заборонені предмети чи речовини, а також представники персоналу СІЗО чи УВП, які не забезпечили належний контроль за вмістом такої передачі. Власне факт передачі заборонених предметів може бути реалізований у різний спосіб, зокрема: а) доставка родичами засуджених у кімнатах тривалих побачень, при цьому заборонені предмети можуть ховатися в головних уборах, одязі, природних порожнинах тіла тощо; б) маскування в посылках, передачах, бандеролях, зокрема в продуктах харчування, засобах гігієни; в) доставка персоналом УВП; г) перекидання через

огорожі УВП, наприклад, за допомогою рогатки, пращі; д) маскування в автотранспорті, який заїжджає на територію УВП. Задля цього водії та інші особи застосовують різноманітні схованки, обладнані в сидіннях, дверцятах, рамах і навіть бензобаках; е) доставка особами, які з певною метою відвідують УВП [2, с. 82]; є) приховування у схованках на об'єктах спільної роботи засуджених із цивільними особами; ж) виготовлення безпосередньо в установі. Розвиток електронних технологій дозволяє передавати такі предмети, засоби чи речовини із допомогою літальних апаратів з віддаленим керуванням. Тому положення ст. 188 КУпАП повинні передбачати диференціацію адміністративної відповідальності залежно від суб'єкта вчинення правопорушення (посадова особа, персонал СІЗО чи УВП, пересічна особа тощо), його попередньої протиправної поведінки (наприклад, вчинення цього діяння особою, яка раніше притягувалася до адміністративної відповідальності за подібні протиправні діяння), інших обставин справи, з'ясування яких відповідно до ст. 33 КУпАП є важливим у процесі накладення стягнення, а також рівня завершеності протиправної поведінки (передача, спроба передачі, повторне протягом року вчинення діяння) та відповідно до цього передбачати різні вид і міру покарання.

3. У диспозиції норми чи в примітці до неї відсутня вказівка на нормативний акт, яким визначається повний перелік заборонених предметів чи речовин, передача або спроба передачі яких утворює об'єктивну сторону правопорушення, передбачену ст. 188 КУпАП [3; 4], що ускладнює процес виявлення та доведення факту неправомірної дії й може створювати умови для зловживань з боку персоналу СІЗО чи УВП при визначенні предметів, засобів або речовин, які не можуть бути передані. Тому доречно ст. 188 КУпАП доповнити приміткою, в якій визначити відповідні документи.

4. Названою нормою передбачено відповідальність за передачу чи спробу передачі заборонених предметів, але доцільно вести мову не тільки про передачу заборонених предметів, але й речовин чи засобів, тим більше, що Правила внутріш-

нього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України [3] та Правила внутрішнього розпорядку установ виконання покарань [4] визначають перелік предметів, виробів та речовин, зберігання й використання яких засудженим заборонено і якщо можливо ототожнити предмети та вироби, то говорити про аналогічність предметів із засобами та речовинами з позицій права навряд чи доцільно.

5. Стаття містить лише одну частину та передбачає однакове покарання для всіх, хто порушив відповідні вимоги, незалежно від того, чи особа належить до персоналу УВП або СІЗО, чи є стороннім суб'єктом, який передає передачу засудженому [5, с. 84]; чи вчинене порушення за наявності корисливих, хуліганських або інших низьких мотивів, чи ні; чи встановлені інші обставини, які впливають на визначення виду і міри відповідальності (ст. ст. 34, 34 КУпАП) або дозволяють кваліфікувати відповідне діяння як адміністративно каране чи таке, що передбачає застосування кримінального переслідування. Вважаємо, що всі вище названі та інші фактори є важливими та повинні впливати на визначення виду і міри відповідальності конкретно взятої особи.

6. Названою нормою не передбачено відповідальність за допущення фактів незаконної передачі заборонених предметів чи речовин особами, які в силу своїх професійних обов'язків зобов'язані забезпечити контроль за порядком та умовами передачі відповідних предметів, засобів чи речовин особам, які перебувають в СІЗО чи УВП (службова недбалість), хоча такі факти об'єктивно можуть мати місце та можуть бути вчинені як з умислом, так і з необережності. Зазвичай, вчинені персоналом ДКВС України порушення проявляються як незаконне отримання грошової винагороди за передачу засудженим предметів, засобів чи речовин, вільний обіг яких в СІЗО та УВП Державної кримінально-виконавчої служби України заборонений. І мотивацією до їх вчинення є особиста (зазвичай, фінансова) вигода, що відповідає ознакам корупційного злочину [5, с. 48]. Однак не завжди можна однозначно підтвердити корупційний

аспект виконання цих дій, зокрема встановити, що вони були здійснені за отримання винагороди. На практиці можливі випадки, коли така передача здійснюється зі співчуття до засудженого, емпатії до нього. Незважаючи на це, у випадках, коли не встановлено такий аспект, дії співробітників все одно підпадають під ознаки адміністративного правопорушення [5, с. 214].

7. Не передбачено також посилення відповідальності у зв'язку із наявністю кваліфікуючих ознак протиправного діяння: за повторне протягом року вчинення названого порушення після накладання адміністративного стягнення або вчинення його групою осіб; систематичність діяння або вчинення його за надзвичайних обставин тощо.

8. Взагалі не передбачено відповідальність за схилення керівником СІЗО чи УВП (керівником структурного підрозділу відповідної установи) представника підлеглого персоналу до вчинення такого протиправного діяння, в тому числі шляхом застосування мобінгу (ст. 173-5 КУпАП), шантажу, залякування, інших форм тиску, або матеріального чи морального заохочення. На наш погляд, такі прояви поведінки стимулюють вчинення діяння, відповідальність за яке передбачено ст. 188 КУпАП та межують з кримінальним правопорушенням, але наразі в КУпАП не визначені критерії та умови розмежування таких протиправних дій.

9. На вид і міру відповідальності не впливає форма вини (умисел чи необережність), а стягнення, які можуть бути застосовані, практично не дозволяють диференціювати покарання залежно від форми вини.

10. Вказаною нормою не передбачено посилення адміністративної відповідальності залежно від кількісних характеристик вчинюваного діяння: кількості та фізико-хімічних характеристик предметів, засобів чи речовин, передача або спроба передачі яких мала місце [6, с. 87]. Не визначено також кількість та якісні характеристики предметів, засобів чи речовин, які дозволяють відмежувати вказане адміністративне правопорушення від діяння, яке передбачає кримінальну відповідаль-

ність. На наше переконання, кількість заборонених предметів, засобів і речовин повинна мати юридичне значення, як і кількість осіб, залучених до правопорушення (кількість засуджених, яким передаються незаконні предмети, засоби чи речовини; кількість незаконних передач, які здійснила чи намагалася здійснити одна особа; кількість осіб, які здійснюють незаконну передачу тощо). Наразі ці обставини не мають юридичного значення і, відповідно, не посилюють адміністративної відповідальності, що створює умови для масштабування фактів зазначених протиправних діянь.

11. Штрафні санкції, передбачені ст. 188 КУпАП не дозволяють застосувати реально ефективне покарання до осіб, які винні у вчиненні відповідного діяння, оскільки фактично єдиним дієвим покаранням є штраф, розмір якого коливається від 15 до 25 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (225–425 грн.). Проте зазначена сума штрафу є незначною порівняно з вигодами, які отримує особа, яка утримується в УВП чи СІЗО Державної кримінально-виконавчої служби України або представник персоналу відповідної установи, який вчиняє таке протиправне діяння з корисливою метою. Як додаткове стягнення застосовується й конфіскація заборонених предметів, але це покарання не забезпечує виховного впливу на персонал СІЗО чи УВП Державної кримінально-виконавчої служби України, якщо вони виступають суб'єктами названого правопорушення, оскільки воно не зачіпає їх майнових чи особистих інтересів, бо незаконно передавані речі, предмети чи речовини зазвичай придбаваються на кошти осіб, які утримуються в установах. Тому доречно передбачити можливість застосування додаткового стягнення у вигляді заборони займати певні посади, якщо правопорушення було вчинено особою з числа персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України. Крім того, варто також відзначити, що передача на користь держави конфіскованих предметів не завжди відповідає інтересам останньої, і в таких випадках відповідні предмети, засоби чи речовини під-

лягають знищенню, тобто держава несе додаткові витрати, які їй не відшкодовуються порушником [7, с. 152].

12. Альтернативним штрафу покаранням за положеннями ст. 188 КУпАП є попередження. Але тяжкість та соціальна значимість названого діяння, на нашу думку, взагалі не повинна передбачати такого стягнення, оскільки воно жодним чином не виконує функції попередження протиправних проявів, оскільки самим порушником розцінюється як форма звільнення від адміністративної відповідальності навіть попри наявність стану адміністративної покараності. Наразі попередження виконує лише функцію припинення конкретно взятого правопорушення, не забезпечуючи при цьому, на наш погляд, загальної превенції.

Виходячи з того, що особи, які утримуються в УВП або СІЗО Державної кримінально-виконавчої служби України можуть отримувати посилки, бандеролі та інші передачі, ще однією проблемою застосування даної норми є неможливість притягнення до адміністративної відповідальності відправника, якщо ідентифікувати його не вдалося (посилка була відправлена від імені вигаданої особи, відправник не вказаний тощо) або якщо відправник знаходиться за кордоном, а також в тих випадках, коли відправлення доставляється до відповідної установи працівником поштового зв'язку. Цей факт дозволяє здійснювати необмежену кількість спроб незаконної передачі заборонених предметів, засобів чи речовин в УВП чи СІЗО Державної кримінально-виконавчої служби України без можливості притягнення винних до адміністративної відповідальності.

Висновки і пропозиції. Підсумовуючи вище визначене, вважаємо за доцільне змінити зміст ст. 188 КУпАП, розділивши її кілька частин та викласти в такій редакції: «Стаття 188. Незаконна передача заборонених предметів, засобів, речовин особам, які утримуються в місцях несвободи.

1. Прихована від огляду передача або спроба передачі будь-яким способом особам, які утримуються в місцях несвободи, заборонених для передачі предметів, засобів чи речовин, перелік яких визначено спеціальними документами, за умови, що кількість та фізико-хімічні й інші властивості заборонених предметів не передбачають застосування заходів кримінальної відповідальності – тягне за собою накладення штрафу на громадян від ста до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією заборонених предметів та на посадових осіб від ста п'ятдесяти до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією заборонених предметів та заборорою займати певні посади строком на один рік.

2. Дії, передбачені ч. 1 цієї статті, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за аналогічне правопорушення – тягне за собою накладення штрафу на громадян від ста п'ятдесяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією заборонених предметів та на посадових осіб від двохсот п'ятдесяти до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією заборонених предметів та заборорою займати певні посади строком на два роки.

3. Невжиття заходів щодо перевірки (огляду) передач, що призвело до передачі особам, які утримуються в місцях несвободи, заборонених для передачі предметів, засобів чи речовин – тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від трьохсот п'ятдесяти до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією заборонених предметів та заборорою займати певні посади строком на три роки.

У випадку невстановлення особи, яка здійснила спробу незаконної передачі заборонених предметів, засобів чи речовин особам, які перебувають у слідчих ізоляторах, установах виконання покарань шляхом їх надсилання в посилках, бандеролях чи з використанням інших способів незаконної передачі, такі предмети вилучаються й обертаються на користь держави. Якщо заборонені предмети, засоби чи речовини підлягають знищенню (утилізації) через неможливість їх цільового, в тому числі й повторного використання, таке знищення (утилізація) здійснюється за рахунок особи, яка перебуває в установі виконання покарань чи слідчому ізоляторі.

Примітка. Перелік предметів, речей, напоїв та речовин, заборонених для передачі особам, які утримуються в місцях несвободи визначено Правилами внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України та Правилами внутрішнього розпорядку установ виконання покарань».

На наш погляд, такий зміст ст. 188 КУпАП дозволить забезпечити практичну реалізацію принципів невідворотності, справедливості та індивідуальності адміністративного покарання; сприятиме забезпеченню превентивної та каральної функцій такої відповідальності.

Доречно також на законодавчому рівні вирішити питання про співвідношення адміністративної та дисциплінарної відповідальності за вчинення діяння, передбаченого ст. 188 КУпАП, персоналом СІЗО чи УВП Державної кримінально-виконавчої служби. Це дозволить забезпечити практичну реалізацію принципів справедливості й невідворотності адміністративної відповідальності, а також принципу «не двічі за одне».

Список використаної літератури:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 15.09.2025).
2. Копотун І.М. Пенітенціарна злочинність на сучасному етапі розвитку держави. Правові реформи в Україні: реалії сьогодення: зб. матеріалів IV Всеукр. наук.-теорет. конф. (м. Київ, 11.10.2012). Київ, 2012. Ч. I. С. 81–83.
3. Правила внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України, затверджені наказом Міністерства юстиції України від 14.06.2019 № 1769/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0633-19#n841> (дата звернення: 15.09.2025).
4. Правила внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, затверджені Наказом Міністерства юстиції України 28.08.2018 № 2823/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1010-18#Text> (дата звернення: 5.09.2025).
5. Константинов С.Ф. Відповідальність персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України за правопорушення, пов'язані з корупцією. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 6/2024. С. 212–216. http://lsej.org.ua/6_2024/54.pdf
6. Шестак Л.В. Окремі проблеми адміністративної відповідальності за незаконну передачу заборонених предметів особам, яких тримають у слідчих ізоляторах, установах виконання покарань (ст. 188 КУпАП). *Науковий вісник Сіверщини*. Серія: Право: Науковий журнал/ Пенітенціарна академія України. Чернігів: ПАУ, 2025. №3 (26). 104 с.
7. Шестак Л.В., Волковська А. А. Проблеми правового регулювання застосування конфіскації як виду адміністративного стягнення. *Юридичний науковий електронний журнал*. №6. 2021. С. 151–153.

Shestak L. Specific deficiencies in the regulatory framework for the application of administrative responsibility measures under article 188 of the Code of Ukraine on administrative offenses

The article analyzes the issues surrounding the application of administrative responsibility measures for the illegal transfer of prohibited items to individuals held in detention centers and correctional facilities in Ukraine, as regulated by Article 188 of the Code of Ukraine on Administrative Offenses. The author notes that the administrative responsibility stipulated by the Code for such offenses is insufficient, and the measures applied do not deter offenders from committing illegal acts.

The author identifies deficiencies in the current regulation, including the lack of a clear classification of prohibited items and the failure to differentiate responsibility based on the offender's identity. Additionally, the necessity for the differentiation of penalties depending on the form of guilt, the circumstances of the offense, and the quantitative characteristics of the prohibited items is emphasized.

The author also highlights the absence of accountability for the personnel of institutions responsible for overseeing transfers, as well as offenses committed with corrupt motives. As a result, it is proposed to amend Article 188 of the Code of Ukraine on Administrative

Offenses, dividing it into several sections and clarifying the types of penalties to ensure fairness and inevitability of administrative responsibility.

In the conclusions, the author offers a revised version of Article 188 of the Code, which should clarify the list and quantity of prohibited items, means, and substances whose transfer to correctional facilities and detention centers of the State Criminal Enforcement Service of Ukraine is prohibited. Responsibility should be differentiated based on the identity of the perpetrator, taking into account qualifying and aggravating circumstances of administrative responsibility. The author believes that these changes will enhance the effectiveness of order control in detention centers and correctional facilities, as well as prevent offenses in this area.

Key words: *personnel, administrative responsibility, State Criminal Enforcement Service of Ukraine, correctional facilities, detention centers, corruption, offenses.*

Дата першого надходження рукопису до видання: 22.10.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 24.11.2025

Дата публікації: 19.12.2025